

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

99

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת אמור תשע"ג

הכנה לקבלת התורה

שיחה שנאמרה בישיבת פוניבז' – ז"ג באייר תשע"ג

אנחנו עומדים בימי הספירה, ובספר החינוך (מצוה ש"ו) כתב כי כשיצאו ישראל ממצרים ידעו שהמטרה היא לקבל את התורה בהר סיני, וכבר במצרים ידעו מה זה תורה, שבט לוי במצרים עסקו בתורה, וכן האבות הקדושים היו יושבים בישיבה (יומא כח, ב), וכשיעקב אבינו ירד למצרים שלח לפניו את יהודה לתקן לו בית תלמוד, וכן בבית מדרשם של שם ועבר עסקו בתורה, אבל תורה זו הייתה לפני קבלת התורה, ואילו התורה שלאחר קבלת התורה היא תורה אחרת לגמרי, כי לאחר קבלת התורה כל דיני התורה הם לפי מה שגדולי התורה בארץ מפרשים אותם.

וכשיצאו ממצרים ידעו כי המטרה היא לקבל את התורה, וכפי שאנו רואים בארבע לשונות של גאולה: והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתני, וכתבו המפרשים כי הלשון הרביעי "ולקחתי אתכם לי לעם" זהו קבלת התורה במעמד הר סיני, שזו הייתה המטרה של יציאת מצרים וחלק מן הגאולה מטומאה לקדושה, וכלל ישראל ידעו שיקבלו את התורה בהר סיני, וחיכו והשתוקקו מאד לקבל את התורה, וספרו את הימים שעברו כבר, ושמוחו בכל יום שעבר שמתקרבים לקבלת התורה.

ובכל שנה בימי הספירה חוזרת ההשפעה של תשוקה לתורה והכנה לקבלת התורה, וכן בחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, אין הכוונה שהיה פעם מתן תורה בחג השבועות, אלא בכל שנה ושנה הוא זמן מתן תורתנו, ומסוגל להצלחה בתורה, וימי הספירה הם זמן המסוגל להכנה לתורה וכפי שהיה ביציאת מצרים. ומצד אחד צריכים לשמוח שאפשר לזכות בזכויות גדולות, אבל גם צריכים לפחד ולהיזהר מפני שהחיוב גדול יותר, ובימים אלו אם לא מנצלים את האפשרות להתעלות זהו חטא חמור יותר.

ויש עוד ענין בימים אלו שבהם מתו עשרים וארבעה אלף תלמידי רבי עקיבא מפני שלא נהגו כבוד זה בזה (יבמות סב, ב), ובמדרש מצינו טעם אחר (בראשית רבה סא, ג) שמתו מפני שהייתה עיניהם צרה אלו באלו, ובפשוטו הכל טעם אחד שהייתה עיניהם צרה בכבוד חבריהם ולכן לא נהגו כבוד זה בזה, אמנם מצינו עוד במדרש (קהלת רבה יא, ה) שהייתה עיניהם צרה בתורה זה לזה, ופירש שם ביפה תואר דהיינו שלא רצו לעזור לחבריהם בתורה, ועיין בספר אור יחזקאל (אמונה עמוד קכ"ב) מה שביאר בזה.

וראוי לדעת גודל דרגתם של תלמידי רבי עקיבא, שהרי על רבי מאיר מצינו (עירובין יג, א) שבתחילה למד אצל רבי עקיבא ולא הבין עומק דבריו, ועזב את רבי עקיבא והלך ללמוד אצל רבי ישמעאל את הידיעות הפשוטות ורק אחר כך חזר ללמוד אצל רבי עקיבא, והרי על רבי מאיר אמרו (סנהדרין כד, א) כל הרואה רבי מאיר בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחנו זה בזה, והיינו שהיה גדול מאד בסברא, וסתם משנה רבי מאיר, ואף על פי כן בתחילה לא הבין עומק דברי רבי עקיבא, ואם כן תלמידי רבי עקיבא שהבינו את דבריו, ודאי היו גדולים מאד בתורה.

וכבר הזכרנו כי תלמידי רבי עקיבא מתו דווקא בימים שבין פסח לעצרת, מפני שהימים האלו מסוגלים להכנה לקבלת התורה, ויש בהם יותר קפידא על מידות טובות, כי המידות הטובות הם ההכנה לתורה, וכמו שפירש"י על הפסוק (שמות יט, ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר" – כאיש אחד בלב אחד, "כאיש אחד" היינו כאילו כל ישראל הם איש אחד, שכולם אוהבים זה את זה, כמו אדם אחד שאוהב את עצמו, וכן בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם נזכרו הרבה עניינים של מידות טובות, כי ההכנה לתורה היא במידות טובות, ובימי הספירה המסוגלים להכנה לתורה יש בהם אפשרות להתעלות גם במידות טובות, ולכן יש בהם יותר קפידא על חיסרון בשלמות המידות, ומשום כך מתו תלמידי רבי עקיבא בימים אלו.

והנה יש הרבה דברים שנוגעים למעשה בדרכי ההצלחה בתורה. מצינו בגמרא (נדה ע, ב) ששאלו את רבי יהושע בן חנניה "מה יעשה אדם ויחכם", מה צריך לעשות כדי לקבל חכמת התורה? אמר להם, "ירבה בישיבה וימעט בסחורה", והיינו שצריך ללמוד הרבה תורה בהתמדה, ושאלו אותו, "הרבה עשו ולא הועיל להם", הרי יש הרבה מתמידים שלומדים בהתמדה ואף על פי כן אינם רואים כל כך את ההצלחה, אמר להם, "יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו", היינו שצריכים גם להתפלל על סיעתא דשמיא.

ובאמת אנו מבקשים בתפילה כמה פעמים על הצלחה בתורה, בשמונה עשרה מבקשים "השיבנו אבינו לתורתך", ולאחר התפילה "פתח לבי בתורתך", ובברכות התורה מבקשים והערב נא את דברי תורתך בפינו וכו', וכן בברכת אהבה רבה מזכירים הרבה בקשות ותחנונים על הצלחה בתורה, ובקדושה דסדרא מבקשים "הוא יפתח לבנו בתורתו", וכן בשעת פתיחת ארון הקודש שהוא עת רצון מבקשים על הצלחה בתורה "יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא". – זהו יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו.

ובגמרא שם הקשו "מאי קא משמע לן", ופירש"י, למה ליה למימר להו ירבה בישיבה, הואיל וברחמים הדבר תלוי, והיינו כיון שצריכים לבקש רחמים, ובלי בקשת הרחמים לא שייך לזכות לחכמת התורה, למה אמר להם ירבה בישיבה, הרי העיקר תלוי בבקשת הרחמים ולא בריבוי בישיבה. ותירצו על זה בגמרא "דהא בלא הא לא סגי", והיינו שחידש להם שלא די בבקשת הרחמים אלא צריך גם להרבות בישיבה, ואם אדם מתפלל ומבקש על הצלחה בתורה ואינו לומד בהתמדה, לא שייך שיוזכה לחכמת התורה, ולא יועיל לזה בקשת הרחמים.

וכפי שאנו רגילים להזכיר מדברי הגרי"ס (אור ישראל מכתב י"ד) שאם אדם מתפלל על שינוי המידות, ואינו יודע את הדרך כיצד לתקן את המידות על פי חכמת הנפש, לא תועיל לזה תפילה, והתפילה רק תוכל לעזור שימצא משהו שילמד אותו את הדרך לתיקון המידות, אבל לא שייך במציאות לתקן את המידות בלי לדעת את הדרך לזה, וכך גם בתורה לא שייך להשיג חכמת התורה בלי להרבות בישיבה, ואפילו אם יבקש רחמים ויתפלל הרבה תפילות, לא שייך שיוזכה לתורה בלי ללמוד בהתמדה.

והטעם שצריך התמדה פשוט מאד, מפני שאמרו (ספרי דברים יא, כב) אם תעזבני יום יומיים אעזבך, והיינו שאם אדם עוזב את התורה גם התורה עוזבת אותו ומתרחקת ממנו, ובאותו הזמן קדושת התורה נמחקת ממנו והיצר הרע שולט עליו, ואמרו "יומיים אעזבך" – היינו שצריך זמן כפול כדי לחזור ולהתעלות, וכן אם עוזבים את התורה שעה, התורה מתרחקת שתיים, כי הירידה קלה יותר מן העלייה, והירידה היא מהר, אבל בעלייה צריכים להתאמץ, וצריך מאמץ כפול כדי לחזור למה שהיה קודם.

לכן ההתמדה מוכרחת היא להצלחה בתורה, ולא שייך לזכות לחכמת התורה אם יש ביטול תורה, והלכות ביטול תורה מבואר ברמב"ם הלכות תלמוד תורה, וכגון אם היו לפניו תלמוד תורה ועשיית מצוה שאי אפשר

* התורה היא מציאות רוחנית, וכפי שמצינו בכמה מקומות 'אמרה תורה' לפני הקב"ה, וכן מצינו (סנהדרין קא, א) שהתורה חוגרת שק – התורה מתאבלת, וגם שמחה, כמו שמצינו בירושלמי (חגיגה ב, א) שהיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני – היינו שדברי התורה עצמם שמחים, כמו בנתינתם מסיני שהתורה עצמה שמחה שהקב"ה הורידה לארץ, ובספר מנורת המאור כתב מעשה בחסיד אחד שהיה ללמוד בלי משפחה, וכשנפטר הגיעה אשה אחת וקוננה עליו, ושאלו אותה מה שמה, ואמרה חגיגה, ולאחר הקבורה נעלמה ולא ראו אותה יותר, והתברר כי בחייו למד מסכת חגיגה הרבה פעמים, והמסכת התאבלה עליו, ובספר חסידים אות רס"א כתב שמסכת מועד קטן 'אמרה' לפני הקב"ה מדוע אין לומדים אותה כשאר מסכתות, היינו שכל מסכת היא מציאות רוחנית, כי התורה היא מציאות רוחנית, וכשאדם עוזב את התורה, גם התורה מתרחקת ממנו.

לעשותה על ידי אחרים, פסק הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה ג, ד) שיעשה המצוה ויחזור לתלמודו, וביארו בזה כי דווקא באופן שלאחר קיום המצוה יוכל מיד לחזור לתלמודו, אבל אם מחמת העסק במצוה לא יוכל לחזור לתלמודו, אסור להתבטל מלימודו לצורך קיום המצוה.

וצריכים לדעת כי ההתמדה בתורה אינה מידת חסידות אלא חיוב גמור, ושיעור החיוב הוא לכל אחד לפי כוחו, אי אפשר להתאמץ יותר מן הכוחות, אבל חייבים לנצל את כל הכוחות בשלמות, וכמו שאמרו "ירבה בישיבה ויבקש רחמים", היינו שלא די בתפילה ובקשת הרחמים, אלא צריך גם להתאמץ בהתמדה ולהרבות בישיבה בכל כוחו, ומי שאינו משתדל עם כל הכוחות לא שייך שיזכה לסייעתא דשמיא.

וידוע מה שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) "יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לוי", וביארו הגר"א והרמח"ל (מסילת ישרים פ"ב; קול אליהו סוכה) כי דווקא בזמן שהאדם עשה כל מה שבכוחו לעשות וכבר הגיע למצב "שאלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לוי", וגם לאחר שהשתדל בכל כוחו עדיין אינו יכול להתגבר על היצר, אז הקב"ה עוזרו בסייעתא דשמיא, אבל אם לא עשה בעצמו כל מה שבכוחו לעשות אין הקב"ה עוזרו, וצריך קודם להשתדל בעצמו בכל כוחו.

ובאמת ידוע על בעלי תשובה כי בתחילת הדרך יש להם סייעתא דשמיא גדולה מאד, וכמעט שאינם מרגישים קשיים, ובהמשך מרגישים יותר קשיים, והסיבה לזה כי בתחילה אינם חייבים הרבה להשתדל בעצמם, מפני שאינם יודעים כל כך את החיובים, וממילא די במה שמקיימים את מה שידוע להם, והשאר זוכים לסייעתא דשמיא, אבל אחר כך כשכבר יודעים את חיובי התורה והמצוות, צריכים תחילה לקיים בעצמם את כל מה שהם יודעים, וכל זמן שלא עשו בעצמם כל מה שיכולים, אין זוכים לסייעתא דשמיא.

ואמנם אמרו חז"ל (שיר השירים ה, ב) "פתחו לי פתח כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרניות נכנסות בו", אך זהו דווקא במי שיש בידו לפתוח רק כחודה של מחט ולא יותר, אבל מי שיכול להתאמץ יותר ואינו מתאמץ, אינו זוכה לסייעתא דשמיא, וככל שמתאמצים ומשתדלים יותר, כך יש יותר הצלחה בתורה.

ומצינו בצוואת רבי עקיבא איגר שכתב שלא יאמרו עליו שום שבח בהספדו זולת מה שמגיל חמש עשרה או שש עשרה למד תורה עם תלמידים בייסורים גדולים, ללמד תלמידים צריכים סבלנות גדולה להסביר עד שיבינו, ובפרט מתוך ייסורים צריכים כוחות נפש מיוחדים לזה, ושבח זה הוא השבח היחיד שהסכים רבי עקיבא איגר שיאמרו עליו, מפני שבאמת זוהי זכות גדולה מאד להתאמץ וללמד תורה מתוך ייסורים, ומסתבר כי בזכות זה זכה רבי עקיבא איגר שהוא הנחשב יותר מכל האחרונים, והגר"ח מוואלוז'ין אמר עליו כי דרך לימודו היא כאחד מן הראשונים, ובכל העולם נהנים מתורתו, וכל מה שכתב מוציאים ומדפיסים ומעיינים ולומדים בזה.

והנה יש כמה עצות מעשיות להכנה לתורה.

מצינו בארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם שנזכרו שם שני עניינים, "בשמחה", "והשמח בחלקו", בשמחה היינו שמחה בשעת הלימוד, שהתורה עצמה תהיה בשמחה, והשמח בחלקו היינו אפילו בשעה שאינו לומד, שיהיה שרוי במצב רוח טוב ולא ידאג, וענין זה שייך לביטחון, שידע שכל מה שיעשה עימו הקב"ה הוא לטובתו.

וגם כלול בזה לשמוח במעלות שיש לו, וענין זה צריך לדבר עליו ברבים שיש כאלה שאינם מכירים את המעלות שלהם, ומחמת זה שרויים בעצבות ואין להם מצב רוח. יש הרבה מעלות של מידות טובות שאדם אינו מרגיש בהם, וגם לפעמים אדם מרגיש בעצמו חיסרון במידות, ושמעתי בלומזיה מהמשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל כי אדם שמרגיש בעצמו חיסרון באיזה מידה, זהו סימן שהוא בעל מדרגה באותה המידה.

אדם צריך לדעת ולהכיר את מעלותיו כדי להתחזק בהם, וכמו שכתב בחובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) "והמשובח, כשמתגאה החכם בחכמתו והצדיק במעשהו, הודאה לגודל טובת הבורא עליו בהם ושמחה בעבורם, ויגרום לו להוסיף ולהשתדל בהם", וכן כתב המסילת ישרים פרק ג' "שיעלה לפניו זיכרון כלל מעשיו וישקול אותם במאזני המשקל הזה לראות מה יש בס מהרע למען ידחה אותו, ומה מן הטוב להתמיד בו ולהתחזק בו".

והיינו שאם אדם מכיר את מעלותיו, זה נותן לו שמחה ומרץ להתחזק באותן המעלות, וכגון מי שידוע שיש לו יראת שמים, זה נותן לו מרץ להוסיף יראת שמים, ומי שהוא בעל הבנה בתורה יכול להוסיף עוד הבנה, וכן מי שהוא בעל זיכרון יכול ללמוד עוד ולזכור את מה שהוא לומד, ומי שהוא בעל

מידות טובות יכול להשתפר עוד במידות טובות ולעשות מעשים טובים שמחזקים את המידות הטובות, כך יש דרכים להתקדם ולהתחזק בכל המעלות, וידיעת המעלות נותנת שמחה ומרץ להתחזק בהן.

ואמנם ידיעת המעלות עלולה להביא לידי גאווה שיחשוב בעצמו שהוא מושלם, והגר"ד פוברסקי זצ"ל היה רגיל לומר בשם הגה"צ רבי ירוחם ממיר זצ"ל, שאם אדם מרגיש שהוא כבר מושלם (ער איז שוין א פארטיגענער) זהו הגרוע ביותר שיכול להיות, ולזה צריך להיות בעל שכל שלא להרגיש בעצמו שהוא מושלם, וצריך להכיר את מעלותיו אבל לא לחשוב שהוא מושלם, ואפילו שידוע שיש לו הרבה מעלות עדיין הוא רוצה להוסיף עוד מעלות, וכמו בחמדת הממון והכבוד שאם יש לו מנה רוצה מאתיים, כך גם במעלות הטובות, ידיעת המעלות נותנת חשק להוסיף עוד מעלות טובות.

והעצה לזה על ידי קביעות יומית בספרי המוסר. בישיבות יש סדר קבוע לזה חצי שעה בכל יום, וסדר המוסר מבטיח את המשך ההתעלות שלא להיות בעל גאווה, שלא לחפש כבוד ושלא יהיה חמדת הממון. ושמעתי שיש כאלה שמתביישים לבוא מוקדם לסדר מוסר, וחושבים כאילו יהיה פחיתות מכבודם אם יבואו בתחילת הסדר, אבל זהו רק פיתוי של היצר הרע.

יש כמה דברים חשובים מאד שנוגעים למעשה, דברים של בטלה שחושבים שזה היתר גמור או אפילו מצוה. הנה בתקופה הקרובה יהיו הרבה שמחות, חתונות או תנאים, וכל אחד חושב שיקיים מצוה אם ילך לשמוח שם, אבל צריך לחשוב תמיד, האם זו שמחה של מצוה, והאם זה לשם שמים, שהרי זה גורם ביטול תורה, ורק מי שיש הכרח שצריכים אותו שם, ועלולים להקפיד אם לא יבוא, או שאין מי שישמח שם, אבל יש שיעור לזה.

ויש עוד דבר שמיותר לדבר על זה, ומן הסתם אינו נוגע למעשה, אברכים שמחזיקים מכשירי פלאפון בכיס ולפעמים מתקשרים מהבית בשעות הסדרים ומפסיקים באמצע הלימוד, וצריכים לדעת כי **אפילו שהמכשיר כשר, ההכשר הוא מצד שאין שם דברים אסורים, אבל אין שום הכשר לביטול תורה**, ואם יש הפסקות באמצע הלימוד זהו דבר חמור מאד ותורתו נעשית קרעים קרעים, ועל זה אמרו חז"ל (חגיגה יב, ב) כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילים אותו גחלי רתמים, ובשעת הצורך יש לזה זמן בבין הסדרים, אך לא באמצע הלימוד.

ועוד דבר הנוגע למעשה לפני ל"ג בעומר, יש שנוסעים למירון וחושבים שירוויוו בזה התעלות, אבל באמת אין זו התעלות אלא ירידה וביטול תורה, ומעשה שהיה באחד שנסע למירון, וסיפר למרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל כי נסע לרבי שמעון, והגר"ד התפלל ואמר: **"וכי עד שם היית צריך להרחיק בשביל רבי שמעון?"** ושאל הלה, וכי היכן נמצא רבי שמעון אם לא שם, ודפק הגר"ד על הסטנדר ואמר: **"לי יש את רבי שמעון כאן בגמרא!"**

וענין נוסף חשוב מאד, יש שמוציאים ספרים מהארונות להשתמש בהם, ובגמר השימוש לא מחזירים את הספר למקומו, ואמנם יש מתנדבים שעוסקים בצרכי ציבור באמונה להחזיר את הספרים למקומם, ושכרם של המתנדבים גדול מאד, ויש להם זכויות עצומות של זיכוי הרבים, וכבר הפליגו חז"ל (אבות ב, ב) במעלת העוסקים עם הציבור לשם שמים.

אבל באמת אין זה ראוי להטריח אחרים, וידוע כי הסבא מסלבדוקא היה אומר שאם מוצאים נייר מושלך על הארץ, ומרימים לראות אם יש בו דברי תורה, ורואים שאינו טעון גניזה, אין זה ראוי להשליכו שוב לארץ, כי אחר כך יבוא אדם נוסף ויתכופף גם הוא לבדוק את הנייר, וראוי לחשוב על השני ולהניח את הנייר במקום שלא יגרום טרחה לאחרים בחינם.

ועכשיו בעמדתנו בימי הספירה, כל העניינים שהזכרנו הם ההכנה לתורה, ועל ידי הזכויות האלו יזכה כל אחד ואחד להצלחה בתורה, ונוכה לקבלת התורה בחג השבועות זמן מתן תורתנו.

**לע"נ הרבנית הצדקנית
מרת אהובה צפורה יונגרמן ע"ה
בת הגה"צ ר' גבריאל זאב זצ"ל
נלב"ע ליל פסח שני תשע"ב - תנצב"ה**

**לזכות הבחור י.י. בן ת.ג. שיחי'
להצלחה בגשמיות ורוחניות**